

מחברות הורית בלמידה מרחוק: הקשר לסוגי הון, היבטים פדגוגיים ומאפיינים משפחתיים (מאמר קצר)

נעמה עוקבי
המכללה האקדמית תל-חי
neomi26101990@gmail.com

יעל גרינשטיין
המכללה האקדמית תל-חי,
האוניברסיטה הפתוחה
grinshtainya@telhai.ac.il

עירית ששון
המכללה האקדמית תל-חי,
מכון שמיר למחקר,
אוניברסיטת חיפה
iritsa@telhai.ac.il

Parental Engagement in Distance Learning: The Relationship to Capital Types, Pedagogical Aspects, and Family Characteristics (Short Paper)

Irit Sasson
Tel-Hai College,
Shamir Research Institute,
University of Haifa
iritsa@telhai.ac.il

Yael Grinshtain
Tel-Hai College,
The Open University
grinshtainya@telhai.ac.il

Naama Okavi
Tel-Hai College
neomi26101990@gmail.com

Abstract

In recent years, there has been an increase in the involvement of parents in educational processes. Parental engagement, unlike involvement, entails a sense of ownership and partnership. The COVID-19 pandemic led to significant challenges, at the same time, a unique opportunity was created to investigate the variables of parental engagement and forms of capital in the context of distance learning. The goals of the study were to examine parents' perceptions regarding the forms of capital required to achieve good distance learning; to examine the relationship between the use of forms of capital and parental engagement in distance learning; and to examine the effect of pedagogical variables and family characteristics on this relationship. Qualitative and quantitative tools were combined in the study. Interviews were held with 10 parents and 184 responded to a closed questionnaire. The interviews revealed four central themes of types of capital required to achieve good distance learning: creating physical conditions; creating non-physical conditions; technical, and pedagogical actions. A positive, moderate, and significant correlation was found between parents' use of the forms of capital and their parental engagement. This relationship is strengthened in the presence of two variables: an increase in the number of children in the family, and an increase in the pedagogical involvement of parents.

Keywords: parental involvement, parental engagement, forms of capital, COVID-19, distance learning.

תקציר

בשנים האחרונות ישנה עליה במעורבות הורים בתהליכי חינוך ולכך תרומה לקידום הישגים, שיפור הדימוי העצמי של התלמידים והגברת המוטיבציה ללמידה. מחברות הורית (Parental engagement), בשונה ממעורבות, טומנת בחובה תחושה של בעלות ושותפות

בפעילות חינוכית של הורים בבתי-הספר במידה גבוהה יותר מזו המיוחסת למעורבות. הורים משתמשים בסוגי הון שונים המהווים משאבים המאפשרים צבירת כוח בשדה החינוכי. התפרצות מגיפת הקורונה הובילה לתקופה ממושכת של למידה מרחוק אשר העמידה את ההורים במציאות חדשה בהתנהלות הלימודית. לצד האתגרים שאפיינו תקופה זו, נוצרה הזדמנות ייחודית לחקור את המשתנים מחוברות הורית וסוגי הון בהקשר של למידה מרחוק. מטרת המחקר לבחון מהן תפיסות ההורים לגבי סוגי ההון הנדרשים להשגת למידה מרחוק טובה ומהם סוגי ההון בהם השתמשו בפועל בזמן הלמידה מרחוק בתקופת הסגרים; לבחון את הקשר בין השימוש בסוגי הון למחברות הורית בלמידה מרחוק; ולבחון את השפעת משתנים פדגוגיים ומאפיינים משפחתיים על קשר זה. במחקר שולבו כלים איכותניים וכמותיים. התקיימו ראיונות עם 10 הורים ו-184 הורים השיבו לשאלון סגור. בניתוח תשובות המראיינים לשאלת סוגי ההון הנדרשים להשגת למידה מרחוק טובה עלו ארבע תמות מרכזיות: יצירת תנאים פיזיים; יצירת תנאים לא פיזיים; פעולות טכניות ופעולות פדגוגיות. נמצא קשר חיובי, בינוני ומובהק בין השימוש של הורים בכלל סוגי ההון לבין המחברות ההורית שלהם. עוד נמצא שקשר זה מתחזק בנוכחות שני משתנים: עלייה במספר הילדים במשפחה ועלייה במעורבות הפדגוגית של ההורים בלמידה מרחוק.

מילות מפתח: מעורבות הורים, מחוברות הורים, סוגי הון, COVID-19, למידה מרחוק.

מבוא

מעורבות הורים בתהליכי חינוך של ילדיהם התחזקה בעשורים האחרונים ומתבטאת בנכונותם להקדיש משאבים שונים כדי לתרום לתהליך החינוכי של ילדיהם (Addi-Raccah et al., 2021; Jeynes, 2022; Ule et al., 2015). ההגדרות השונות למושג מעורבות הורית אינן עקביות וברורות דיין (Boonk et al., 2018; Fan & Chen, 2001). לפי Goodall ו-Montgomery (2014) קיים רצף אשר נע ממעורבות הורים (Parental involvement) למחברות הורים (Parental engagement), אשר מצביעה על תחושה של שותפות בפעילות חינוכית של הורים בבתי הספר במידה גבוהה יותר מזו הקיימת במעורבות. המחקר הנוכחי מתמקד בשני מימדים מתוך שישה במודל של Epstein (2010) המתאייס למחברות הורים בזירה הביתית: *הורות* – סיפוק סביבה תומכת ללמידה, ו-*למידה בבית* – סיוע במשימות לימודיות בבית.

כדי לחזק את מעורבותם בחינוך נדרשים ההורים להשתמש בסוגי הון שונים. הון הינו משאב השייך לפרט ומהווה בסיס המאפשר לצבור כוח בשדות מסויימים (Bourdieu, 1986). במחקר הנוכחי נבדקו שלושה סוגי הון: *הון כלכלי* (Economic capital) המתייחס לעושר חומרי שהפרט צובר, אשר יש עליו זכויות קניין (Sayce, 2006); *הון תרבותי ממוסד* (Institutionalized cultural capital) המייצג את יכולות הפרט המשתקפות בתארים המעידים על רכישת ידע והשכלה (Bourdieu, 1986); ו-*הון חינוכי* (Educational capital) המתייחס לידע חינוכי של הורים לגבי נהלים הקיימים במערכת החינוך וקשרים עם אנשי חינוך (Addi-Raccah, 2020). התפרצות מגיפת הקורונה הובילה ללמידה מרחוק אשר העמידה את ההורים במציאות חדשה בה הם היוו גורם חשוב בתהליך הלמידה של ילדיהם (Novianti & Garzia, 2020; Ribeiro et al., 2021), תוך התמודדות עם אתגרים משמעותיים בזירה הביתית (Addi-Raccah & Seeberger Tamir, 2022; Raguindin et al., 2021). לאור זאת נוסחו שאלות המחקר הבאות:

1. מהן תפיסות ההורים לגבי סוגי ההון הנדרשים להשגת למידה מרחוק טובה של ילדיהם ומהם סוגי ההון בהם השתמשו בפועל בזמן למידה מרחוק בתקופת הסגרים?
2. מה הקשר בין רמת השימוש של הורים בסוגי הון למחברות הורית בלמידה מרחוק?
3. כיצד משפיעים המשתנים הבאים על הקשר בין רמת השימוש של הורים בסוגי הון למחברות הורית בלמידה מרחוק:

- א. מעורבות פדגוגית
- ב. מעורבות בוויסות למידה
- ג. מספר הילדים במשפחה
- ד. השכלת ההורים
- ה. סוג ההתיישבות – עירוני/כפרי

מתודולוגיה

נבחרה שיטת המחקר המשולבת (Mixed methods) כדי לספק מידע מגוון תוך התייחסות לחוזקות כל שיטה וצמצום מגבלותיה (Creswell & Creswell, 2018).

אוכלוסיית המחקר

הורים לתלמידים בבתי ספר יסודיים מצפון הארץ, אשר למדו מרחוק בתקופת הקורונה. בשלב הראשון, האיכותני, רואיינו עשר אימהות. גילן הממוצע 37.2 שנים, סטיית התקן 6.477. המרואיינת הצעירה ביותר בת 28 והמבוגרת ביותר בת 50. בשלב השני, הכמותי, נעשה שימוש בשאלון סגור בקרב 184 הורים. 142 (77.2%) נשים, 14 מהם (7.6%) גברים ו-28 (15.2%) לא השיבו לשאלת המגדר. הגיל הממוצע הוא 40.43, סטיית התקן, 5.853, החציון והשכיח הם 40 שנים. הגיל הגבוה ביותר הוא 57 שנה והנמוך ביותר 28 שנים. להלן טבלאות 1-3 המציגות את מאפייני המשיבים לשאלון.

טבלה 1. התפלגות הנבדקים לפי סוג התיישבות

סוג התיישבות	מס'	שכיחות באחוזים
עירוני	77	41.9%
התיישבותי	102	55.4%
לא השיבו לשאלה	5	2.7%
סה"כ	184	100%

טבלה 2. התפלגות הנבדקים לפי השכלתם העל-תיכונית

השכלה על תיכונית	מס'	שכיחות באחוזים
אין	23	12.5%
תעודה מקצועית	42	22.8%
תואר ראשון	58	31.5%
תואר שני או שלישי	61	33.2%
סה"כ	184	100%

טבלה 3. התפלגות שכבות הלימוד של ילדי הנבדקים אליהם התייחסו בשאלון

שכבות למידה	מס'	שכיחות באחוזים
כיתות א'-ב'	65	35.3%
כיתות ג'-ד'	56	30.4%
כיתות ה'-ו'	41	22.3%
כיתות ז'-ח'	22	12%
סה"כ	184	100%

כלי המחקר

הריאיון כלל שאלות כגון: מהן הפעולות אותן אתה מיישם כדי לסייע לילדך להגיע ללמידה מרחוק טובה? במה/ במי אתה נעזר כדי לסייע לילדך בלמידה מרחוק? השאלון הסגור כלל חמישה חלקים. החלק הראשון כלל פרטי רקע: מין, גיל, השכלה, מס' ילדים וגילאים שלהם ואזור מגורים. החלק השני בחן את מאפייני מעורבותם הפדגוגית בלמידה מרחוק באמצעות 21 פריטים שנלקחו מ-Walker ו-Fraser (2005). החלק השלישי בחן מעורבות הורים בתהליכי וויסות למידה מרחוק באמצעות 24 פריטים שנלקחו מ-Barnard וחובריה (2009). החלק הרביעי בשאלון בחן מחוברות הורית וכלל 16 פריטים המתיחסים למעורבות הורים בתהליכי למידה על פי המודל של אפשטיין (Epstein, 2010). החלק החמישי בשאלון בחן שימוש במשאבי הורים בלמידה וכלל 24 פריטים שנלקחו ממחקרן של אדי-רקח וגרינשטיין (2016). כל הפריטים בשאלון דורגו על פי מידת ההסכמה בסולם הנע מ-1 ("אף פעם") עד 5 ("תמיד").

להלן טבלה מספר 4 המציגה דוגמאות לפריטים לפי קטגוריות ונתוני מהימנות אלפא קרוונבך.

טבלה 4. קטגוריות השאלון ודוגמאות לפריטים

קטגוריה	דוגמא לפריט	מהימנות אלפא קרוונבך
חלק ב' – מעורבות פדגוגית של הורים בלמידה מרחוק		0.900
תמיכת מורה והורה	"אני מעודד/ת את ילדי/ילדתי לבקש עזרה מהמורה כשהוא/היא נתקל/ת בבעיה בלמידה מרחוק"	0.678
עידוד אינטראקציות בין תלמידים ושיתופי פעולה	"אני מעודד/ת את ילדי/ילדתי ללמוד עם עמיתים שלו/שלה בלמידה מרחוק"	0.942
עידוד יצירת רלוונטיות אישית	"אני מעודד/ת את ילדי/ילדתי לקשור את מה שהוא/היא לומד/ת בלמידה מרחוק לחיי היום יום שלו/שלה"	0.818
עידוד למידה פעילה	"אני מעודד/ת את ילדי/ילדתי לחקור את אסטרטגיות הלמידה שלו/שלה בלמידה מרחוק"	0.732
עידוד אוטונומיה של הלומד	"אני מעודד/ת את ילדי/ילדתי לגשת לתהליך הלמידה מרחוק בדרך שלו/שלה"	0.720
חלק ג' – מעורבות הורים בוויסות תהליכי למידה מרחוק		0.926
הגדרת מטרות	"אני מעודד/ת את ילדי/ילדתי להציב סטנדרטים למשימות הלמידה מרחוק"	0.834
סביבת למידה	"אני מעודד/ת את ילדי/ילדתי למצוא מקום נוח ללמידה מרחוק"	0.853
אסטרטגיות משימה	"אני מעודד/ת את ילדי/ילדתי לרשום הערות בזמן השיעורים המקוונים מכיוון שההערות חשובות עוד יותר ללימוד מרחוק מאשר למידה בכיתה רגילה"	0.791
ניהול זמן	"אני מעודד/ת את ילדי/ילדתי להקצות זמן נוסף ללימוד מרחוק כי זה נדרש בדרך למידה זו"	0.683

קטגוריה	דוגמא לפריט	מהימנות אלפא קרוינבך
חיפוש עזרה	"אני מעודד/ת את ילדי/ילדתי למצוא מישהו שבקיא בתכני הלימוד כדי שהוא/היא יוכל/תוכל להתייעץ איתו כשהוא/כשהיא זקוקה/ לעזרה"	0.756
הערכה עצמית	"אני מעודד/ת את ילדי/ילדתי לסכם את הלמידה שלו/שלה בשיעורים מקוונים כדי לבחון אם הבין/הבינה את מה שלמד/ה"	0.860
חלק ד' – מחוברות הורים בתהליכי למידה		
הורות	"אני מספק את הצרכים הבסיסיים של ילדי (אוכל, ביגוד ומחסה)"	0.801
למידה בבית	"אני משתתף בפעילויות לימודיות בבית עם הילד שלי, כמו משחקים לימודיים"	0.870
חלק ה' – סוגי הון		
תרבותי-אקדמי	"התואר האקדמי שיש לי"	0.840
חינוכי	"קשרים עם מומחי חינוך"	0.885
כלכלי	"יכולת לממן את פעילות ילדיי בבית-ספר"	0.780

ממצאים

בניתוח תוכן של תשובות המרואיינות לשאלת סוגי ההון הנדרשים להשגת למידה מרחוק טובה של ילדיהן, עלו ארבע תמות מרכזיות: **יצירת תנאים פיזיים**; **יצירת תנאים לא פיזיים**; **פעולות טכניות ופעולות פדגוגיות**. להלן טבלה מס' 5 המציגה את הממצאים האיכותניים לפי תמות/קטגוריות, מאפיינים מרכזיים ודוגמאות לציטוטים מדברי המרואיינות.

טבלה 5. סיכום הממצאים האיכותניים

תמה	קטגוריה	מאפיינים מרכזיים	דוגמא לציטוט
	חלל מתאים ללמידה	התייחסות למחסור בחלל למידה פנוי וראוי ללמידה עבור הלומדים, אשר כולל סביבה שקטה ומנוטרלת מהסחות דעת	"אנחנו בית די קטן כמו שאת רואה, ואין דלתות בין המעבר לכאן, לחדר שלה... וזה קשה מאוד. תחשבי שאני מלמדת בזום בחדר שלי... ויש רעש כי מ' [בנה הקטן של מרואיינת מס' 3] כאן... אין גן, אז הוא משחק פה ומרעיש. והיא מסכנה שומעת את זה" [מרואיינת מספר 3]
יצירת תנאים פיזיים	ציוד	התייחסות למחסור במשאבים טכנולוגיים, כמו- מחשב מיקרופון ואוזניות	"והיו גם פעמים שהוא גם לא היה נכנס לזומים. כי... או שהוא נכנס בבוקר ואחר כך לא בא לו, או שלא מתאפשר כי... נגיד הוא היה בטלפון שלי עם הזום, אז לפעמים אני הייתי צריכה תוך כדי לענות לשיחות... יש לנו מחשב נייד. אז אמרנו צריך לקנות מיקרופון ומצלמה, כי להיות בזום שלא רואים אותך ולא יכולים לשמוע אותך זה לא רלוונטי... אמרנו נקנה נקנה נקנה, לא קנינו, הסתדרנו עם הטלפון... אז נכון שאם היינו קונים אז אולי הוא היה יכול לשבת בצורה יותר נינוחה גם במחשב, במסך יותר גדול ולשבת ובאמת להקשיב ולא להיות עם הטלפון ככה..." [מרואיינת מס' 9]

תמה	קטגוריה	מאפיינים מרכזיים	דוגמא לציטוט
	זמן פנוי	נדרש זמן כדי להקדיש ולסייע לילדים בתהליך הלמידה, ולהעניק להם מענה לצרכיהם	"זמן. זה מה שהיה חסר – זמן. זמן פנוי. כי יכול להיות שפה ושם באמת היו איזה רגעים פנויים, אבל אני רציתי גם זמן לעצמי. באמת. איזה... נאמר אם א' [בנה הקטן של מרואיינת מס' 4] הלך לישון שנת צוהריים, ולי היה זמן פנוי שאין לי איזה זום או איזה שיחת צוות או אני לא צריכה לקיים שיחה עם ה... עם הילדים שלי של הגן, אז כן רציתי, אני גם חיפשתי את הזמן לעצמי. אם זה סתם לשבת לקרוא ספר, אם זה סתם לראות טלוויזיה. אז זה הדבר היחיד שהיה חסר לי – זמן. עוד שעות ביום" [מרואיינת מספר 4]
	שיתופי פעולה בין בני המשפחה	בני המשפחה (הורים, דודים, סבים וסבתות) היוו מקור לתמיכה וסיוע בתוך הקן המשפחתי, במטרה לתפקד באופן מיטבי מול האתגרים	"כן, לא רציתי שהוא יהיה לבד בבית ברגע שבעלי ואני עובדים שנינו מחוץ לבית. לבלות ילד יום שלם שמונה שעות בבית, זה לא מקובל עליי. אז הוא היה מגיע לבית של סבתא שלו, ששם תמיד היה מישוהו – אם זה סבתא, אם זה דודה. והם היו גם מכינות לו את ארוחת הבוקר. כי לא ראיתי לנכון להשאיר ילד שמונה שעות לבד בבית" [מרואיינת מס' 5]
יצירת תנאים שאינם פיזיים	ידע חינוכי	שיטות לימוד והוראה, התנהלות נכונה עם הלומדים כדי לעודד למידה וידע לגבי נהלים, חוקים וזכויות חינוכיות של הילדים	"אז הוא [בנה של מרואיינת מס' 10] לא יכול לענות על חמש שאלות לבד, אני לא יכולה להשאיר אותו אחרי ההסבר שלה, "תפתור את חמש השאלות". אני יושבת איתו, מסבירה לו שאלה אחת, אומרת לו מה הוא צריך לעשות ועוזבת אותו ואז יש לו עצמאות בשאלה הזו בלבד. סיים אותה, אני חוזרת מסבירה את שאלה 2. זאת אומרת זה צריך להיות מאוד מאוד מובנה... אם בעלי היה נמצא איתו והיה שיעור זום והמורה הייתה אומרת, "עכשיו אני סוגרת את הזום, תענו על חמש שאלות", אז א' בעלי, שהוא לא יודע איך לעבוד עם ילדים והוא לא יודע שצריך לעשות את הכול נורא מפורש ונורא עם תיווך, במיוחד בגיל הצעיר, יכול להיות שהוא היה אומר לעצמו, אבל המורה כבר הסבירה לו את זה, הם כבר קראו את השאלות ביחד, היא אמרה חמש שאלות, "ט' [בנה של מרואיינת מס' 10], תתחיל לעבוד" וקם והולך, ואז ט' היה, זה היה יותר מדי בשבילו ואז הוא היה כאילו כועס עליו "למה אתה לא עובד?" כאילו זה היה מוביל לאיזושהו קונפליקט. אני יודעת שזה לא בגלל שהוא לא רוצה או לא בגלל שאין לו את היכולת, אלא פשוט הוא צריך את הידע הזה. זה בהחלט משהו שאני מניחה שאולי להורים אחרים אין אותו וזה חבל" [מרואיינת מס' 10]
	מעקב ופיקוח	בקרה על עשייה לימודית ומתן עזרה בהתארגנות ללמידה	"אני עבדתי, אני לא יכולתי להיות איתם כל השעות בבית ולראות. אבל מפקחת. מתעניינת, שולחת הודעות: "הגשת עבודה?", "עשית בחינה?" "מה למדת?" "עכשיו הפסקה?". אלה הפעולות שאני יכולה לעשות – לעקוב. לוודא שהתחילו את יום הלימודים ולעקוב" [מרואיינת מס' 7]
פעולות טכניות	יצירת כללים ונהלי למידה	שמירה על שגרת יום קבועה, על כללים ונהלים קבועים ללמידה	"אז ניסינו ליצור באמת סוג של שגרה, למרות שהיינו בבית. גם כי לי אני חייבת את השגרה הזאת, וגם כי לילדים. אז היינו קמים ב... שעה מוקדמת, בשבע, מתארגנים, שוקו, נס. הכול כאילו כמו יום רגיל. מתלבשים, מתארגנים. הייתי מאפשרת כן להישאר עם חצי פיגימה, אבל עם חולצת בית ספר" [מרואיינת מס' 3]

תמה	קטגוריה	מאפיינים מרכזיים	דוגמא לציטוט
פעולות פדגוגיות	מתן סיוע	צורך לסייע יותר	"שוב, המעורבות שלי... אני וי' [בעלה של מרואיינת מס' 4]
	בהתאם לגיל הלומדים	לילדים צעירים בשל היותם חסרי כישורים ומיומנויות שונות כמו שימוש במחשב ואף התמצאות בזמנים	היינו מעורבים מאוד בלמידה של קי' [בתה של מרואיינת מס' 4]. היינו מאוד מעורבים קודם כל בגלל הגיל שלה... בגלל שהיא קטנטונת והיא צריכה, זה גיל שהם עדיין צריכים את הקביים שלנו. אם זה מבחינת כל הטכנולוגיה... ואם זה בשיעור מחשבים, שהם היו מקבלים משימה. אז מה שהיא הייתה מצליחה לבד, הייתה מצליחה. ומה שלא, הייתה באה ומבקשת עזרה. בנוסף באתר אופק, אז מה שהיא הצליחה, אז כן. ומה שלא, אז היא קראה לנו לעזור. ובנוסף, אני חושבת שהמעורבות שלנו הייתה מאוד חשובה גם מבחינת הזמנים, כי זו ילדה קטנה שעדיין לא שולטת בשעון, עדיין לא יכולה לעקוב להגיד "אוי, הנה הגיעה השעה שלי, אני אשב". מבחינת התארגנות, ש... את יודעת, לתזכר אותה. או שהיא שואלת אותנו, "מה יש לי עכשיו? מה יש לי עכשיו?". אנחנו צריכים להגיד לה... במה להצטייד. את יודעת, זה הרבה מלל לקרוא בוואטסאפ בשביל ילד... אני לא יודעת אם ללא המעורבות שלנו זה היה יכול להיות. היא הייתה מתיאשת כבר" [מרואיינת מס' 4]
	קשר עם הצוות החינוכי	פנייה וקבלת תמיכה מהצוות החינוכי בבית הספר – עבור ההורים והילדים	"המורה שלהם, המחנכת שלהם – נעזרתי בה המון. המון המון. שיחות טלפוניות שלי ושלה, פנייה אליה בזמנים ובשיחות כאילו טלפון כל פעם שהם היו צריכים אז הם ישר הרימו אליה טלפון. היא, היא הצילה אותי בשנה האחרונה. פשוט הצילה אותי... וגם בסגר השני... כשהוא התחיל הייתה לנו שיחה עם הצוות החינוכי. המורה שלו אמרה לי, "את הולכת צעד אחורה ואת נותנת לי לטפל בהכול. זאת אומרת, כל בעיה, כל שאלה, כל דבר את מפנה אליי. אליי או אל ד' במקרה של ש...". וזה מה שעשיתי, לקחתי צעד אחורה. היא אמרה לי, "את צריכה לשקם עכשיו את המערכת יחסים עם הבן שלך" [מרואיינת מס' 8]

ניתוח השאלון מצביע על רמת שימוש בינונית בסוגי ההון. במבחן ניתוח שונות (ANOVA) לא נמצאו הבדלים מובהקים סטטיסטית בין ממוצעי שכבות הגיל השונות ביחס לכל סוגי ההון שנבדקו. טבלה מס' 6 מציגה את הממצאים.

טבלה 6. השוואת ממוצעי שימוש הורים בסוגי הון בהתאם לשכבות גיל התלמידים (Min=1, Max=5)

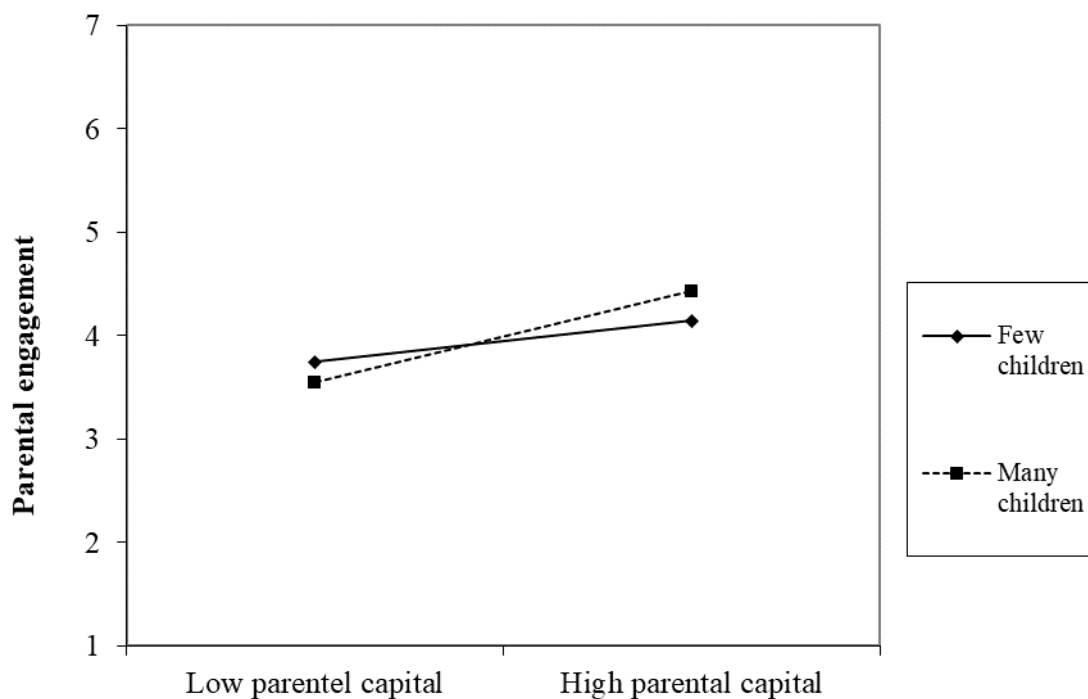
קטגוריה	שכבות א'-ב' N=49 (סטיית תקן)	שכבות ג'-ד' N=46 (סטיית תקן)	שכבות ה'-ו' N=36 (סטיית תקן)	שכבות ז'-ח' N=20 (סטיית תקן)	כלל השכבות N=151 (סטיית תקן)
תרבותי- אקדמי	3.719 (0.744)	3.728 (1.188)	3.527 (1.443)	3.450 (1.399)	3.640 (1.300)
חינוכי	3.790 (1.193)	3.633 (1.075)	3.257 (1.186)	3.385 (1.232)	3.562 (1.169)
כלכלי	3.605 (1.353)	3.688 (0.884)	3.444 (1.318)	3.383 (1.195)	3.562 (1.192)
סה"כ – סוגי הון	3.690 (1.00)	3.735 (0.717)	3.520 (1.083)	3.495 (1.043)	3.638 (0.946)

נמצא קשר חיובי, בינוני ומובהק בין רמת השימוש של הורים בכלל סוגי ההון (תרבותי-אקדמי, חינוכי וכלכלי) לבין רמת המחוברות ההורית שלהם בלמידה מרחוק ($r=.462$; $p<.0001$). נבחנה ההשפעה הממתנת של היבטים פדגוגיים ומאפיינים משפחתיים על הקשר בין רמת השימוש בסוגי ההון ומחוברות הורית בלמידה מרחוק. מספר הילדים במשפחה ורמת המעורבות הפדגוגית נמצאו ממתנים באופן מובהק את הקשר. השכלת ההורים, סוג ההתיישבות ומעורבות הורים בוויסות למידה מרחוק לא נמצאו מובהקים. להלן טבלה מס' 7 ואיורים 1-2 המציגים את התוצאות.

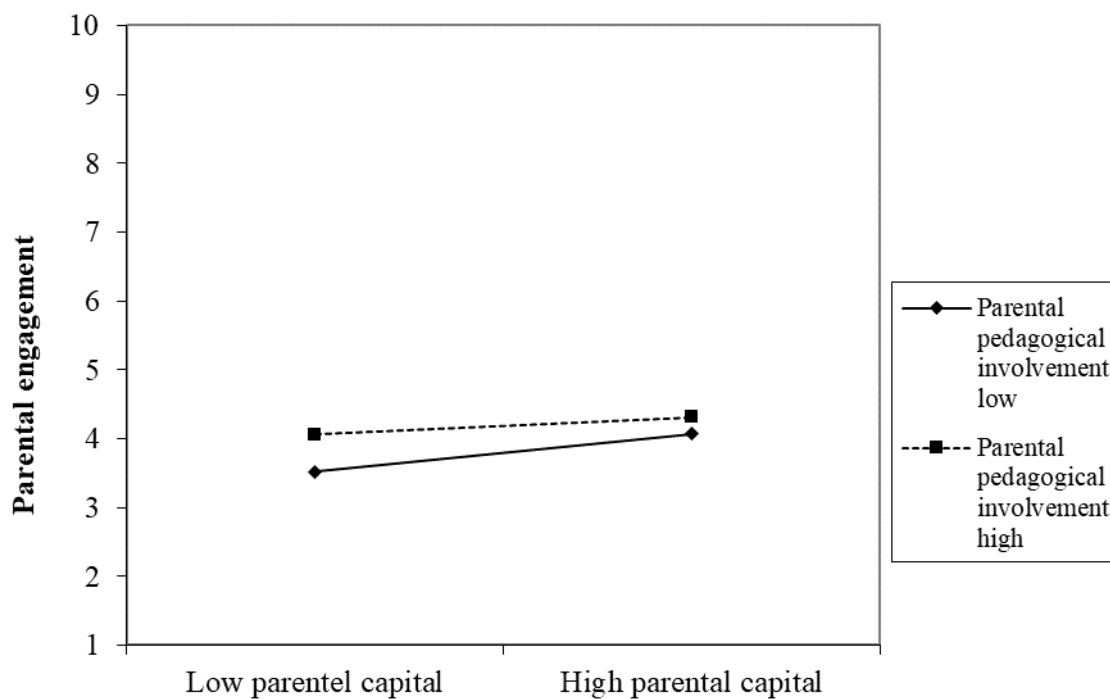
טבלה 7. משתנים ממתנים בקשר בין שימוש בסוגי הון ומחוברות הורית בלמידה מרחוק

משתנים	B	Std.Err.	β
מספר ילדים	0.0167	0.0340	0.036
שימוש בסוגי הון בלמידה מרחוק	0.0361	0.1330	0.057
מספר ילדים * שימוש בסוגי הון בלמידה מרחוק	0.0824	0.0395	0.438*
מעורבות פדגוגית בלמידה מרחוק	0.3290	0.0700	0.343**
שימוש בסוגי הון בלמידה מרחוק	0.2165	0.0464	0.339**
מעורבות פדגוגית בלמידה מרחוק * שימוש בסוגי הון בלמידה מרחוק	-0.1349	0.0621	-0.147*

* $p<0.05$, ** $p<0.001$

איור 1. מספר הילדים כמשתנה ממתן של הקשר בין רמת השימוש בסוגי הון למחבורות הורית בלמידה מרחוק

איור 2. מעורבות פדגוגית כמשתנה ממתן של הקשר בין רמת השימוש בסוגי הון למחבורות הורית בלמידה מרחוק

דיון

התמות שעלו מניתוח הראיונות מתקשרות באופן מרכזי להון כלכלי, להון משפחתי, ולהון חינוכי. ההון הכלכלי, על פי תפיסות ההורים, משמש לטובת הצטיידות טכנולוגית וארגון חלל למידה נוח בזירה הביתית. ממצא זה בהלימה למחקרים של Outhwaite (2020), Abuhammad (2020) ו-Agaton ו-Cueto (2021) לפיהם משפחות מרקע כלכלי חלש יותר מתמודדות עם קשיים הכוללים מחסור במכשירים טכנולוגיים, קושי בתשתית אינטרנט טובה וגישה מופחתת לחלל פיזי. הון משפחתי הודגש בממצאים האיכותניים ביחס לזמן פנוי ושיתופי פעולה בין בני המשפחה המדגישים את ההקשר של התקופה, שהתבטאה בסגרים והבליטה צורך של הורים ובני משפחה נוספים במעורבותם בלמידת ילדיהם בבית (Ribeiro et al., 2021). בנוסף, נמצא כי נעשה שימוש בהון חינוכי בקרב אימהות שעוסקות בחינוך ובהוראה. ממצא זה מחזק מחקר קודם על אימהות מורות בהקשר של התמודדות עם אתגרים טכנולוגיים בבית הספר ובזירה הביתית עם ילדיהם (Weisberger et al., 2021).

במחקר הכמותי נמצא קשר חיובי, בינוני ומובהק בין רמת השימוש של הורים בסוגי הון בלמידה מרחוק למחברות ההורית שלהם. ממצא זה תואם מחקרים קודמים המצביעים על הקשר בין סוגי הון שונים לבין דפוסי שונים של מעורבות הורים (Addi-Racah & Grinshtain, 2018). עוד נמצא שקשר זה מתחזק בנוכחות של שני משתנים: מספר הילדים במשפחה ורמת המעורבות הפדגוגית של הורים בלמידה מרחוק. ממצאים אלה מחזקים מחקרים קודמים בהקשר של ההשפעה הממתנת של מספר הילדים במשפחה על הקשר בין מעורבות הורים ושביעות רצונם מלמידה מרחוק (Shao et al., 2022) ומעורבותם הפדגוגית בלמידת ילדיהם (Haisraeli & Fogiel-Bijaoui, 2021).

מבחינה תיאורטית, המחקר מספק הרחבה של הידע על דפוסי מעורבות הורים בתהליכי למידה מרחוק. מבחינה יישומית, המחקר מצביע על משאבי הורים הניתנים ליישום בתהליכי למידה מרחוק המתבצעים בזמני חירום ובזמני רגיעה.

מקורות

- אדי-רקח, א' וגרינשטיין, י' (2016). יחסי מורים הורים בבית הספר: סוגי הון כמסגרת לבחינת מעורבות הורים בבית הספר. דו"ח מחקר שהוגש למדען הראשי במשרד החינוך.
- נוי, ב' (2014). של מי הילד הזה? על יחסי הורים עם בתי הספר של ילדיהם. מכון מופ"ת.
- פרידמן, י' ופישר, י' (2003). ההורים ובית-הספר: עמדות ורמת מעורבות: שאלון להורים לדיווח עצמי. מכון הנרייטה סאלד.
- Abuhammad, S. (2021). Barriers to distance learning during the COVID-19 outbreak: A qualitative review from parents' perspective. *Heliyon*, 6(11). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e05482>
- Addi-Racah, A. (2020). Resources and influences: Parents in leadership positions in low-/mid-SES and high-SES schools in Israel. *Educational Administration Quarterly*, 56(4), 600-640.
- Addi-Racah, A., Dusi, P., & Seeberger Tamir, N. (2021). What can we learn about research on parental involvement in school? bibliometric and thematic analyses of academic journals. *Urban Education*, doi:10.1177/00420859211017978
- Addi-Racah, A., & Grinshtain, Y. (2018). Teachers' capital in view of intensive parental involvement in school: The case of teachers in high socio-economic status schools in Israel. *Research Papers in Education*, 35(5), 599-619.
- Addi-Racah, A., & Seeberger Tamir, N. (2022). Mothers as teachers to their children: lessons learned during the COVID-19 pandemic. *Journal of Family Studies*, 1-24.
- Agaton, C.B., & Cueto, L. J. (2021). Learning at home: Parents' lived experiences on distance learning during COVID-19 pandemic in the Philippines. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 10(3), 301-911.
- Barnard, L., Lan, W. Y., To, Y. M., Paton, V. O., & Lai, S. L. (2009). Measuring self-regulation in online and blended learning environments. *The internet and higher education*, 12(1), 1-6.
- Boonk, L., Gijsselaers, H. J., Ritzen, H., & Brand-Gruwel, S. (2018). A review of the relationship between parental involvement indicators and academic achievement. *Educational Research Review*, 24, 10-30.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. *Cultural theory: An anthology*, 1, 81-93.

- Creswell, J.W., & Creswell, J.D. (2018). *Research design – qualitative, quantitative and mixed methods approaches* (5th edition). London: Sage.
- Epstein, J. L. (2010). School/family/community partnerships: Caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 92(3), 81-96.
- Fan, X., & Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A meta-analysis. *Educational psychology review*, 13(1), 1-22.
- Goodall, J., & Montgomery, C. (2014). Parental involvement to parental engagement: A continuum. *Educational review*, 66(4), 399-410.
- Grolnick, W. S., & Slowiaczek, M. L. (1994). Parents' involvement in children's schooling: A multidimensional conceptualization and motivational model. *Child development*, 65(1), 237-252.
- Haisraeli, A., & Fogiel-Bijaoui, S. (2021). Parental involvement in school pedagogy: A threat or a promise? *Educational Review*. <https://doi.org/10.1080/00131911.2021.1935489>
- Jeynes, W. H. (2022). A meta-analysis: The relationship between the parental expectations component of parental involvement with students' academic achievement. *Urban Education*, doi:10.1177/00420859211073892
- Novianti, M., & Garzia, M. (2020). Parental Engagement in Children's Online Learning During COVID-19 Pandemic. *Journal of Teaching and Learning in Elementary Education*, 3(2), 117-131.
- Outhwaite, L. (2020). [Inequalities in resources in the home learning environment](#). [CEPEO Briefing Note Series 2](#), UCL Centre for Education Policy and Equalising Opportunities, revised Apr 2020.
- Raguindin, P. Z. J., Lising, R. L. S., & Custodio, Z. U. (2021). Strategies for parental involvement during emergency remote teaching scale: Its psychometric properties. *European Journal of Educational Research*, 10(1), 427-439.
- Ribeiro, L. M., Cunha, R. S., Andrade E Silva, M. C., Carvalho, M., & Vital, M. L. (2021). Parental involvement during pandemic times: Challenges and opportunities. *Education Sciences*, 11(6) doi:10.3390/educsci11060302
- Sayce, S. (2006). Gender change? Locked into industrial relations and Bourdieu. *Employee relations*.
- Shao, M., He, W., Zhao, L., & Su, Y. S. (2022). The influence of parental involvement on parent satisfaction: The moderating effect of parental educational level and the number of children. *Frontiers in Psychology*, 12, 752802.
- Ule, M., Živoder, A., & du Bois-Reymond, M. (2015). 'Simply the best for my children': Patterns of parental involvement in education. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 28(3), 329-348.
- Walker, S. L., & Fraser, B. J. (2005). Development and validation of an instrument for assessing distance education learning environments in higher education: The Distance Education Learning Environments Survey (DELES). *Learning Environments Research*, 8(3), 289-308.
- Weisberger, M., Grinshtain, Y., & Blau, I. (2021). How do Technological Changes in Formal Education Shape the Social Roles of Teachers Who Are Mothers? *Teaching and Teacher Education*, 103. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2021.103344>